

Το τρίτο πόδι

Μια δοκιμή θεμελίωσης της πολιτικής στην απορία

Έχουμε συνηθίσει να συνδέουμε τη σοφία με την όραση. Και μάλιστα, θέλοντας να υπαινιχθούμε τη μεταφυσική της διάσταση για κάποιον που «βλέπει» όσα οι άλλοι δεν βλέπουν, λέμε γι' αυτόν ότι «έχει το τρίτο μάτι». Ακόμη και ο Αριστοτέλης στα *Ηθικά Νικομάχεια* του, προσπαθώντας να προσδιορίσει τις προϋποθέσεις της ορθής πράξης αναφέρεται στο *της ψυχής όμμα*, στο μάτι της ψυχής, το μόνο που μπορεί να δώσει στη *φρόνηση* (πρακτική σοφία) τη σωστή κατεύθυνση, καθώς μόνο αυτό το «αόρατο» στους άλλους μάτι βλέπει αυτό το μη ορατό φως του *αγαθού*, και το ίδιο το *αγαθό* ακόμη, χωρίς να τυφλώνεται. Είτε πρόκειται όμως για το *τρίτο τσάκρα – μάτι* (κάπου ανάμεσα στα δυο μάτια το τοποθετούν οι μυστικιστές της Ανατολής) είτε για το *της ψυχής όμμα* του Αριστοτέλη, η αλήθεια είναι ότι και η ανατολική μυστικιστική και η αριστοτελική μεταφυσική θεώρηση θεωρούν ότι η φυσική όραση μάς οδηγεί στην ψευδαίσθηση, μας απομακρύνει από την ορθή απόφαση και την ορθή πράξη σε ζητήματα ηθικά αλλά και πολιτικά.

Όμως, εκτός από το *τρίτο μάτι* υπάρχει και το *τρίτο πόδι*. Ας μη βιαστούμε να γελάσουμε και ας μην ξεχνάμε ότι το αίνιγμα της Σφίγγας για τον ορισμό του ανθρώπου είχε ως βάση του όχι την όραση αλλά τη βάδιση. Άνθρωπος είναι αυτός που στη ζωή του *αλλάζει*, σύμφωνα με τη σοφή Σφίγγα. Που σημαίνει ότι όσο ο άνθρωπος βρίσκεται καθοδόν, κινείται, δηλαδή ζει, όσο μετατοπίζεται στον χώρο και στον χρόνο, περπατάει. Με τα τέσσερα πρώτα (μπουσουλώντας), με τα δύο έπειτα και στο τέλος στα γεράματα με τα τρία (υπονοώντας η αινιγματική παρθένος τη βακτηρία ως τρίτο πόδι). Το *τρίτο πόδι* θα μπορούσε, λοιπόν, να θεωρηθεί πιο αξιόπιστο από το τρίτο μάτι, και μάλιστα για τον επιπρόσθετο λόγο ότι αυτό το πόδι είναι σε όλους φανερό, ενώ το *τρίτο μάτι*, πόσο μάλλον το *μάτι της ψυχής*, δεν

διακρίνεται δια γυμνού οφθαλμού και ούτε από εκείνους που δεν έχουν, κατά πως λένε οι ευσεβείς, «καθαράν την καρδίαν».

Το τρίτο πόδι, λοιπόν, ίσως έχει να κάνει με τη σοφία, με έναν άλλον τρόπο όμως εκφρασμένη, όπως μου αποκαλύφθηκε και μένα κατά τις τελευταίες εκλογές της 20^{ης} Σεπτεμβρίου. Το περιστατικό είναι πραγματικό και έχει ως εξής. Προσήλθα κι εγώ μέσα στο κλίμα της γενικότερης αμηχανίας και δυσθυμίας των ψηφοφόρων στο εκλογικό κέντρο ενός χωριού του Ν. Ξάνθης, όπου η ατμόσφαιρα ήταν κάθε άλλο παρά εορταστική. Λιγοστές οι κουβέντες που αντάλλασσαν μεταξύ τους οι ψηφοφόροι. Αλλά το αληθινό ερώτημα ως λόγος με νόημα έρχεται συνήθως όχι από τα αδιάφορα λόγια αλλά από τη σιωπηλή εικόνα που μιλάει σ' αυτούς που έχουν βέβαια αυτιά να την ακούσουν.

Ένας γέροντας ήταν η εικόνα. Ένας γέροντας με μπαστούνι, λεπτός, ξερακιανός θα έλεγες, συνοδευόταν από την κόρη του. Τον πήγε να ψηφίσει. Προφανώς θα του έδωσε και έτοιμο το ψηφοδέλτιο. Γέρος ήταν, πού να του εξηγεί τώρα η γυναίκα τι και γιατί ψηφίζουμε. Βγαίνοντας, λοιπόν, ο γέροντας στο προαύλιο του σχολείου, βαδίζοντας αργά, ιερατικά θα έλεγες, με τα τρία του πόδια, κοντοστάθηκε. Κρατούσε στα χέρια του τα ψηφοδέλτια των κομμάτων και τα περιεργαζόταν. Η κόρη του είχε ήδη προχωρήσει μπροστά. Αυτός έμεινε για λίγο πίσω μόνος. Μόνος αυτός, με τα ψηφοδέλτια στο χέρι να τα κοιτάζει αμήχανος. Στηριγμένος στο μπαστούνι του στάθηκε. Θύμιζε μάντη σε αρχαίο θέατρο έτοιμος να χρησιμοδοτήσει. Ή ήρωα τραγωδίας μετά τη συντριβή του έχοντας κατανοήσει τη σημασία των χρησμών. Ένας γέροντας μετά την ψήφο, μόνος στο προαύλιο ενός σχολείου έρημου, στηριγμένος στη βακτηρία του, έτοιμος για την προφητεία. Στο τρίτο αυτό πόδι βρίσκοντας τη χαμένη σταθερότητα, μονολογώντας είπε στον εαυτό του, μιλώντας στη δική του γλώσσα, με τη δική του φωνή: «ντο ψήφισα πα χαμπάρι κι έχω...». Στη δική του γλώσσα, όχι στη γλώσσα των ειδήσεων της τηλεόρασης. Όχι στη γλώσσα των debate, ούτε στη γλώσσα των exit-polls, ούτε στη γλώσσα των αναλυτών και των ειδικών επιστημόνων (πολιτειολόγων, κοινωνιολόγων, νομικών, οικονομολόγων, κλπ, κλπ).

«Ντο ψήφισα πα χαμπάρι κι έχω...». Πώς να «μεταφράσεις» τώρα αυτή τη φράση του Πόντιου γέροντα με τη μοναδική απορητική χροιά και τη δραματική

ένταση της φωνής του, πρωτεϊκή στην εκφορά της στη μητρική του γλώσσα, χωρίς να την προδώσεις; Χωρίς να προδώσεις τη σοφία του τρίτου του ποδιού. Αυτή τη σοφία που εκφράζεται ως απορία, ως συνειδητή άγνοια και αγωνία. «Ντο ψήφισα πα χαμπάρι κι έχω...». Δεν κατάλαβε τι ψήφισε ο γέροντας, κι αυτό για μια στιγμή τον συγκλόνησε. Τον ταρακούνησε τόσο δυνατά αυτή η εκτυφλωτική λάμψη της άγνοιάς του, και ενδεχομένως οι συνέπειές της, ώστε εξαίφνης, βγαίνοντας από το εκλογικό τμήμα, μόνος του εκεί στο προαύλιο του σχολείου, χωρίς την κόρη του να τον καθοδηγεί και να του δίνει έτοιμο το ψηφοδέλτιο, σαν παιδί που απορεί για τον κόσμο, αναφώνησε «ντο ψήφισα πα χαμπάρι κι έχω». Πόσοι από του συνειδητούς ψηφοφόρους, αλλά και τους απέχοντες συνειδητά, έθεσαν στον εαυτό τους ως απορία αυτό το ερώτημα πριν και μετά την κάλπη; Πόσοι διερωτήθηκαν στο βάθος της πολιτικής ύπαρξής τους για το αν πραγματικά ξέρουν τι και γιατί ψηφίζουν; Πόσοι λειτούργησαν έτσι πρωτογενώς φιλοσοφικά όχι απλά διατυπώνοντας αλλά ζώντας έστω για λίγο την κρισιμότητα αυτού του ερωτήματος, που ενώ δεν έχει την απάντηση «σωστό ή λάθος», ωστόσο αποτελεί ως ερώτημα προεργασία για τον δρόμο προς τη συνάντηση με την απάντηση, κάποτε, ίσως στο μέλλον;

Η σοφία του τρίτου ποδιού ως εικόνα που προσφέρεται σε υποψιασμένους τρίτους προκαλεί αμηχανία και ενίοτε συγκλονίζει, όπως άλλωστε συγκλόνηζαν και οι τραγωδίες, τους αρχαίους όμως, όχι εμάς του μοντέρνους. Η σοφία του τρίτου ποδιού, θρεμμένη από την ανημπόρια της ηλικίας του γέροντα, συσσωρευμένη από χρόνια πείρας άχρηστης πια για τους νέους, ριγμένη σε έναν κόσμο ακατανόητο και ιστάμενη ενώπιον του θανάτου, ομιλεί. Προφητεύει, θα λέγαμε καλύτερα, όπως εκείνοι οι ήρωες που στην τραγωδία απόκτησαν στο τέλος την πικρή γνώση. Το τρίτο πόδι από τα μυθικά χρόνια του τυφλού και εξόριστου Οιδίποδα, όταν χάσεις τη φυσική σου όραση (τη βεβαιότητα της γνώμης σου δηλαδή) και βρεις την άλλη «όραση» με πρώτο σκαλοπάτι την ομολογία της άγνοιας, σε οδηγεί εκεί όπου μόνο εσύ μπορείς να πας και κανείς άλλος. Μόνος, σαν τον γέροντα στο προαύλιο του σχολείου μετά «την άσκηση του εκλογικού του δικαιώματος». Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίγνωση της άγνοιας είναι να βρει το τρίτο σου πόδι εκείνο το σημείο στήριξης μέσα στην απέραντη ερημία. Εκεί πάνω σ' αυτό το μυστικό σημείο, στο κέντρο του μηδενός βρίσκεις τη δική σου φωνή, μιλάς μ' αυτήν ή μάλλον αυτή

σου μιλάει και όχι η γλώσσα και οι φλυαρίες των άλλων, ειδικών και μη. Και τι σου λέει; Σου λέει για τη σοφία του τρίτου ποδιού. Αλλά για να φτάσεις εκεί, αν φτάσεις ποτέ, πρέπει να μάθεις να προχωράς σωστά, δηλαδή να λογαριάζεις σωστά, που σημαίνει να ξέρεις να ρωτάς, κατά πώς ρωτά και αναρωτιέται και ο Σεφέρης στο ποίημά του *Ένας γέροντας στην ακροποταμιά*, (1942), «Κι όμως πρέπει να λογαριάσουμε πώς προχωρούμε...». Αλλά είπαμε, αυτά έχουν να κάνουν με τη σοφία του τρίτου ποδιού, που έρχεται μάλλον αργά, αλλά όταν έρθει δεν λαθεύει.

Δημήτρης Βλάχος, Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων Ροδόπης

Ιστότοπος και στοιχεία επικοινωνίας: www.dimitrisvlachos.gr

[Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Παρατηρητής της Θράκης, Τετάρτη, 23 Σεπτεμβρίου 2015](#)

<http://paratiritis-news.gr/details.php?id=174264>